

Se aprobă

Ionel Bălan
15.03.2024

**Raportul pentru anul 2023 privind realizarea de către
Ministerul Afacerilor Interne (Inspectoratul General pentru Situații de Urgență) și
Ministerul Mediului (Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice) a
Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale privind managementul deșeurilor radioactive pentru anii 2017–2026**

Nr. d/o	Obiective specifice	Acțiuni practice pentru realizarea obiectivelor	Termen de realizare	Costuri afere nte, sursa de finanțare (mil. lei)	Responsabil i de implementa re	Parteneri	Indicatori de progres sau realizare	Activități realizate
1	Punerea în aplicare a standardelor și procedeele de gestionare sigură a deșeurilor radioactive utilizate la nivel internațional prin elaborarea și implementarea actelor normative naționale din domeniu	1.1. Crearea infrastructurii căilor de acces către obiectiv și a comunicațiilor interne (drumuri)	Decembrie 2019	2,0 Bugetul de stat (investiții capitale)	Ministerul Afacerilor Interne	Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU)	Proiect finalizat (Departamentul de cooperare tehnică al Agenției Internaționale pentru Energia Atomică)	Realizat. În anul 2020 a fost elaborată documentația de proiect pentru reparația comunicațiilor interne, în special pentru reparația căii de acces din zona "controlată". Din bugetul ISDS "Obiectele speciale nr.5101, nr.5102", în anul 2021, au fost executate lucrări de reparație a drumului din zona "controlată". Pe lângă reparația drumului, a fost reparată iluminarea drumului principal din zona "controlată" și „supravegheată”.
		1.2. Crearea infrastructurii de delimitare a zonelor controlate și supravegheate pentru punctul de condiționare a deșeurilor radioactive	Decembrie 2019	0,7 Bugetul de stat (investiții capitale)	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Zone "controlate" și „supravegheate” pentru punctul de condiționare	Parțial realizat. Delimitarea zonelor „controlate” și „supravegheate” pentru punctul de condiționare a deșeurilor radioactive a fost efectuată în baza încăperilor existente destinate procesului tehnologic de gestionare a deșeurilor radioactive fiind atribuite la zona "controlată", iar celelalte încăperi au fost atribuite la zona "supravegheată". Totodată, propunerile de alocare a mijloacelor financiare în sumă de 700 mii lei au fost elaborate și înaintate în procesul întocmirii Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) pentru anii 2018-2020, 2019-2021, 2020 – 2022, 2021-2023, 2024-2026, precum și în proiectele Legii bugetului de stat pentru anii 2018, 2019, 2020 și 2021. Mijloacele financiare solicitate nu au fost alocate pentru anii respectivi.

		1.3. Lansarea liniei de sortare și tratare a deșeurilor radioactive	Decembrie 2018	0,3 Bugetul de stat (investiții capitale)	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Linie tehnologică funcțională; deșeuri radioactive sortate și condiționate	Parțial realizat. În 2018 au fost obținute: Autorizația Radiologică nr. 0707 din 15.08.2018, ce permite tratarea deșeurilor radioactive și Certificatul de Securitate nr. 1449 din 15.08.2018 pentru container din inox pentru păstrarea surselor radioactive tratate. Pentru tratarea și sortarea deșeurilor radioactive extrase din depozitul istoric inadecvat pentru dispunerea finală a deșeurilor radioactive de tip RADON din anul 1960 (în continuare – depozit de tip RADON) a fost construit și dat în exploatare Edificiul pentru executarea lucrărilor de extragere a deșeurilor istorice și scoaterea din exploatare a depozitului de tip RADON (în continuare – Edificiu de protecție pentru dezafectarea depozitului de tip RADON), ce permite efectuarea lucrărilor de dezafectare al acestui depozit, care va putea desfășura activități de presortare și pretratare a deșeurilor radioactive istorice din acest depozit. Lucrările menționate vor fi efectuate cu utilajul primit în cadrul proiectului de asistență tehnică al Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (în continuare AIEA) MOL9009 „Fortificarea capacităților tehnice pentru dezafectarea depozitului subteran de tip RADON și remediarea teritoriului”, și anume: • Echipament pentru sterilizarea și uscarea deșeurilor radioactive extrase; • Inventarul necesar procesului tehnologic. Concomitent, pentru lansarea liniei de sortare a deșeurilor radioactive care va

							permite tratarea altor tipuri de deșeuri radioactive, au fost elaborate și înaintate propuneri privind alocarea mijloacelor financiare suplimentare în procesul întocmirii Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) pentru anii 2018-2020, 2019-2021, 2020-2022, 2021-2023, 2022-2024 și 2024-2026, precum și în proiectele Legii bugetului de stat pentru anii 2018, 2019, 2020, 2021 și 2022 în sumă de 300 mii lei. Mijloacele financiare solicitate au fost alocate pentru anul 2024.
	1.4. Modernizarea punctului de dezactivare a mijloacelor de transport și de protecție, cu reconstrucția sistemului de aprovizionare cu apă și canalizare a instituției.	Decembrie 2020	2,5 Bugetul de stat (investiții capitale), granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Punct de dezafectare; sistemul de aprovizionare cu apă și canalizare reînnoit și funcțional	Parțial realizat. În anul 2019-2020 au fost finalizate lucrările de reparație a rețelei de aprovizionare cu apă și reparația capitală a turnului de apă a fântânii arteziene. Totodată, au fost înaintate propuneri de alocare a mijloacelor financiare în sumă de 2.500 mii lei (pentru modernizarea punctului de dezactivare a mijloacelor de transport și de protecție) în procesul întocmirii Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) pentru anii 2018-2020, 2019-2021, 2020-2022, 2021-2023 și 2022-2024, precum și în proiectele Legii bugetului de stat pentru anii 2018, 2019, 2020, 2021 și 2022. Mijloacele financiare solicitate suplimentar nu au fost alocate.
	1.5. Elaborarea sau modificarea legislației în domeniu	Decembrie 2026	0,2 Bugetul de stat	Ministerul Mediului	Agencia Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice	Regulamente elaborate și aprobate	Elaborat, coordonat/ avizat și promovat la Guvern proiectul Hotărârii Guvernului pentru aprobarea proiectului <i>Regulamentul privind monitorizarea radiologică a materialelor metalice reciclabile pe întregul ciclu de colectare, comercializare și procesare</i>, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 698 din 20.09.2023.

		1.6. Crearea laboratorului de caracterizare radionuclidică și fizico-mecanică	Decembrie 2020	2,0 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Laborator funcțional recunoscut	Parțial realizat. În anul 2020 a fost recepționat utilaj de laborator (sistem gamma spectrometric) pentru caracterizarea radionuclidică a probelor de mediu în cadrul proiectului MOL9008 (<i>Consolidarea capacității operaționale și instituționale în procesul de dezafectare, remediere și gestionare a deșeurilor radioactive</i>), realizat cu suportul AIEA). Suplimentar la cele menționate mai sus, întru caracterizarea radionuclidică și fizico-mecanică a deșeurilor radioactive rezultate în urma procesului de dezafectare a depozitului de tip RADON, în cadrul proiectului AIEA MOL9009 „<i>Fortificarea capacităților tehnice pentru dezafectarea depozitului de tip RADON și remedierea teritoriului</i>” a fost recepționat utilajul de laborator și monitorizare radiologică, și anume: • Identificator de radioizotopi portabil MICRO-DET-DX-PKG-1-S cu rezoluție mare (HPGe)– 2 buc. • Alpha/beta Monitor de aerosoli RTS CCAM-TFSTT – 3 buc. • Contor portabil de activitate (contaminare) PAM-100C – 3 buc. • Contoare portabile Gamma pentru debitul de doză cu detector de neutroni AT1117M -5 buc. Concomitent, pentru crearea laboratorului de caracterizare radionuclidică și fizico-mecanică au fost elaborate și înaintate propuneri privind alocarea mijloacelor financiare suplimentare în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) pentru anii 2018-2020, 2019-2021, 2020-2022, 2021-2023 și 2022-2024.
--	--	---	----------------	---	-------------------------------	------	---------------------------------	---

								Mijloacele financiare solicitate au fost alocate pentru anii 2024-2025, în sumă de 2.000 mii lei .
		1.7. Elaborarea /modificarea (revizuirea) statutului și a regulamentului Obiectelor speciale privind extinderea genului de activitate	Decembrie 2018	Bugetul de stat	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Regulamente elaborate și aprobate	În proces de realizare. Extinderea genului de activitate a ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102” a IGSU presupune mai multe aspecte, de la analiza funcțională a activității ISDS ”Obiectele speciale nr.5101, nr.5102”, identificarea atribuțiilor noi, evaluare capabilităților operaționale, care toate acestea împreună duc nemijlocit la majorarea statelor de personal și, respectiv a bugetului ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102” pentru acoperirea competențelor noi identificate. În conformitate cu atribuțiile Inspectoratului General pentru Situații de Urgență (în continuare IGSU) al MAI, prevăzute de legislație, una din misiunile de bază este implementarea politicilor publice în domeniul desfășurării în siguranță a activităților nucleare și radiologice (inclusiv gestionarea deșeurilor radioactive). În prezent, în cadrul IGSU realizarea ciclului de activități privind gestionarea deșeurilor radioactive sânt realizate de către ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102”, instituție specializată în gestionarea deșeurilor radioactive din subordinea IGSU. Pe parcursul ultimilor 10 ani, cadrul normativ din domeniu a fost modificat considerabil (Legea 132/2012, Legea 68/2017, HG nr.137/2019, HG 388/2009 etc.) care prevăd un număr substanțial de <u>activități noi</u> în domeniul de gestionare a deșeurilor radioactive, însă <u>nu sunt</u> reflectate în Regulamentul de activitate a ISDS „Obiectele Speciale nr.5101,

							nr.5102” (aprobat în anul 2003 prin HG secret), precum: • Dezafectarea instalațiilor radiologice (Legea 68/2017); • Pretratarea, tratarea deșeurilor radioactive (Legea 132/2012, Legea 68/2017, HG nr.137/2019); • Dispunerea/Depozitarea finală a deșeurilor radioactive (Legea 132/2012, Legea 68/2017, HG nr.137/2019); • Dezvoltarea programelor de cercetare aferente managementului deșeurilor radioactive până la depozitarea definitivă (Legea 132/2012, Legea 68/2017, HG nr.137/2019); • Metode de reducere a impactului asupra sănătății populației și mediului cauzat de radionuclizii de viață lungă (Legea 132/2012, Legea 68/2017, HG 137/2019); • Depistarea, identificarea, colectarea surselor radioactive orfane (Legea 68/2017; HG 506/2020); • Informarea și atragerea societății civile pentru participare la procesul decizional privind modalitatea gestionării deșeurilor radioactive, inclusiv modalitatea dispunerii finale (Legea 68/2017, Legea 132/2012). Pe lângă aceasta, Republica Moldova a ratificat un șir de Convenții și Tratatate internaționale în domeniu, cum ar fi: Convenția Unită privind managementul în condiții de siguranță a combustibilului uzat și managementul în condiții de siguranță a deșeurilor radioactive; Convenția cu privire la securitatea nucleară; Convenția privind protecția fizică a materialelor nucleare; Convenția privind răspunderea civilă pentru daune nucleare, etc., iar alinierea la cerințele convențiilor și tratatelor necesită ajustarea cadrului normativ.
--	--	--	--	--	--	--	---

								Legea nr.132/2012 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologice prevede astfel de activități precum: pretratarea, tratarea, condiționarea, depozitarea intermediară și depozitarea definitivă, asigurarea securității nucleare, radiologice și securității fizice a deșeurilor radioactive, care se regăsesc și în atribuțiile Inspectoratului General pentru Situații de Urgență (HG 137/2019). Extinderea genurilor de activitate în cadrul ISDS “Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102” fără modificarea statelor de personal pentru instituție și o acoperire financiară în acest sens, face imposibilă realizarea sarcinilor suplimentare atribuite. IGSU a venit cu propunerea de modificare/majorare a statelor de personal pentru ISDS “Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102”, care conform procedurii a fost expediată analiza impactului de reglementare asupra proiectului Cancelariei de Stat, urmare căreia la 26.09.2022 a fost examinată în cadrul ședinței Grupului de experți pentru reforma administrației publice, cu participarea secretarului general dlui S. Diaconu și reprezentantului IGSU. Ulterior, la 12.12.2022 a fost desfășurată ședința restrânsă cu participarea reprezentanților Ministerului Finanțelor, MAI și IGSU. La 13.04.2023, cu nr.41/1712, a fost expediat către Ministerul Finanțelor și Cancelariei de Stat pentru consultare analiza de impact în procesul de fundamentare la proiectul HG pentru modificarea unor hotărâri ale Guvernului. La 25.05.2023, a fost recepționat avizul MF, cu nr. 08-06-314 din 22.05.2023, poziția fiind negativă. Avizul a fost
--	--	--	--	--	--	--	--	--

								repartizat de către conducere DMPRU și DEF. Adițional, a fost elaborat un demers pe numele Prim-ministrului RM cu referire la argumentarea justificată la capitolul majorării efectivului limita al IGSU al MAI cu 130 unități suplimentare, dintre care 7 unități pentru ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102”:- Totodată menționăm că, în rezultatul evaluării capacităților existente ale ISDS ”Obiectele speciale nr.5101, nr.5102” privind realizarea sarcinilor de bază, IGSU a inițiat un proiect de asistență tehnică cu Comisia Europeană (2022-2027), care prevede elaborarea unui plan de dezvoltare a resurselor umane în cadrul ISDS ”Obiectele speciale nr.5101, nr.5102” ce va permite întărirea /eficientizarea capacităților acestora în gestionarea sigură a deșeurilor radioactive. În cadrul proiectului a fost efectuată ”Analiza lacunelor capacităților curente și cele de viitor privind gestionarea deșeurilor radioactive. Acest raport se afla în stadiu de revizuire, unde se propune contractorului de a efectua o analiză funcțională a ISDS ”Obiectele speciale nr.5101, nr.5102” care să identifice toate capacitățile necesare procesului de gestionare a deșeurilor radioactive reieșind din funcțiile de bază curente și cele de viitor atribuite prin diferite acte normative.
2	Asigurarea securității radiologice și nucleare, inclusiv fizice, a radioprotecției personalului expus profesional și a	2.1. Realizarea activităților conexe autorizării în scopul implementării proceselor tehnologice de gestionare a deșeurilor radioactive	Decembrie 2026	0,1 Bugetul de stat	Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului	IGSU; Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și	Dosar complet de solicitare a autorizației; condițiile de management al deșeurilor radioactive	În proces de realizare Începând cu 2017, ISDS “Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102” au obținut următoarele Autorizări în scopul implementării proceselor tehnologice de gestionare a deșeurilor radioactive:

	populației în prezent și viitor					Radiologice (ANRANR)	acceptabile și evaluate; procese tehnologice de gestionare a deșeurilor radioactive autorizate	• Autorizația Radiologică nr. 0707 din 15.08.2018 - prelucrarea și tratarea surselor radioactive solide; • Autorizație radiologică parțială de construcție/proiectare nr. 001 din 18.08.2022 care avizează proiectul și construcția "Edificiului de protecție pentru dezafectarea depozitului de tip RADON"; • Autorizația Radiologică nr. 1175 din 06.11.2022 – depozitarea temporară a surselor radioactive, materialelor nucleare și deșeurilor radioactive; • Autorizația Radiologică nr. 0937 din 06.11.2020 – Dezafectarea obiectivelor nucleare și radiologice; • Autorizația Radiologică nr. 1062 din 03.11.2022 – transportarea materialelor radioactive; • Certificatul de Securitate nr. 1449 din 15.08.2018 la punctul de prelucrare și tratare a surselor radioactive uzate solide; • Certificatul de Securitate al ambalajului pentru păstrarea temporară a surselor radioactive uzate de Plutoniu cu nr. 1450 din 15.08.2018; • Certificate de securitate nr. 2323 și nr. 2324 din 11.11.2022 pentru depozitele de păstrare a surselor radioactive; • Certificate de securitate pentru automobilele din dotarea ISDS "Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102" nr.2126, nr.2127, nr.2128, nr.2129 din 03.01.2022, ce permit transportarea materialelor radioactive/ nucleare cu aceste mijloace de transport. • Certificatul de securitate radiologică a autospecialei de transportare a materialelor radioactive MAN TGL 8220, cu o capacitate de transportare de
--	---------------------------------	--	--	--	--	----------------------	--	--

								3,5 t. Acest autocamion este o donație din partea Agenției Internaționale pentru Energie Atomică, în vederea fortificării securității radiologice și protecției fizice în timpul transportării materialelor radioactive în Republica Moldova. În anul 2023, a fost obținută Autorizație radiologică parțială de construcție /proiectare nr. 001 din 31.03.2023 ce avizează proiectul și construcția a depozitului de păstrare intermediară a deșeurilor radioactive, ca parte a infrastructurii de dezafectare.
		2.2. Realizarea activităților tehnologice de gestionare a deșeurilor radioactive prin retratarea instalațiilor asociate cu surse radioactive, prin reducerea volumului (demonțarea, dezasamblarea instalațiilor asociate), condiționarea lor, plasarea surselor radioactive în containere, recipiente autorizate	Decembrie 2026	3,0 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Numărul coletelor cu deșeuri radioactive clasificate, categorizate și condiționate, conform cerințelor în vigoare	Realizarea acestei acțiuni este condiționată de finalizarea acțiunilor 1.3, 1.6 și 1.7.
		2.3. Realizarea dezafectării depozitului subteran de tip „Radon”	Decembrie 2021	1,5 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU; Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice	Program elaborat, aprobat și coordonat	În proces de realizare. În cadrul proiectului de cooperare tehnică MOL9008 (<i>Consolidarea capacității operaționale și instituționale în procesul de dezafectare, remediere și gestionare a deșeurilor radioactive</i>), AIEA a contractat compania din Ungaria ENERCON pentru elaborarea Planului detaliat de dezafectare a depozitului de tip RADON și de remediere a teritoriului. Astfel, în luna octombrie 2020, compania selectată a înaintat către beneficiar (ISDS “Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102”) Planul menționat.

								Ulterior, acest Plan de dezafectare și asigurare a securității radiologice a fost înaintat către ANRANR pentru examinare și avizare. ISDS “Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102” au obținut deja Autorizație radiologică generală nr. 0937 din 06.11.2020, ce permite Dezafectarea obiectivelor nucleare și radiologice. Concomitent, pentru realizarea proiectului cu AIEA au fost elaborate și înaintate propuneri privind alocarea mijloacelor financiare pentru cofinanțarea proiectului din partea Statului. Mijloacele financiare solicitate au fost alocate în sumă de 1.000 mii lei.
			2.3.2. Elaborarea dosarului de asigurare a securității radiologice	Decembrie 2023	1,0 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Autorizația radiologică pentru dezafectare, eliberată în baza evaluării pozitive a securității radiologice În proces de realizare. În lipsa tehnologiilor, metodologiilor, resurselor umane calificate în acest sens în Republica Moldova, realizarea acțiunii în cauză este imposibilă fără asistență specializată din exterior. Prin urmare, IGSU în cooperare cu ANRANR, a elaborat și înaintat în anul 2019 către AIEA o propunere de proiect de cooperare tehnică: „Îmbunătățirea capacităților tehnice pentru dezafectarea Depozitului adiacent solului de tip RADON și remedierea mediului”. Propunerea de proiect a fost aprobată de către consiliul de guvernatori al AIEA cu nr. MOL 9009, care include elaborarea: <i>Dosarului de asigurare a securității radiologice pentru desfășurarea activităților de dezafectare a depozitului de tip RADON.</i> În anul 2023, având la bază Planul de dezafectare a depozitului de tip RADON elaborat în cadrul proiectului de asistență tehnică al AIEA MOL9008 (<i>Consolidarea capacității operaționale și instituționale în</i>

									procesul de dezafectare, remediere și gestionare a deșeurilor radioactive), AIEA a contractat experți internaționali în vederea elaborării <i>Dosarului de asigurare a securității radiologice pentru desfășurarea activităților de dezafectare a depozitului de tip RADON</i>, care va servi drept bază pentru obținerea Actelor permise în vigoare. Dosarul de securitate prevede elaborarea de planuri, programe, instrucțiuni, proceduri asociate procesului de dezafectare a depozitului de tip RADON și procesul de remediere a mediului. Această etapă se estimează a fi finalizată în anul 2024.
			2.3.3. Instruirea personalului în domeniul dezafectării	Decembrie 2022	0,4 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU; Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice	Personal instruit	În proces de realizare. IGSU a inițiat un proiect de asistență tehnică cu Comisia Europeană pentru anii 2022-2027, în domeniul managementul deșeurilor radioactive, care prevede un capitol separat Dezvoltarea de competență și capacitate națională în gestionarea deșeurilor radioactive, ce va permite elaborarea unui program de instruire pentru efectivul ISDS "Obiectele speciale nr.5101, nr.5102". Acesta prevede elaborarea unui plan de dezvoltare a resurselor umane în cadrul ISDS "Obiectele speciale nr.5101, nr.5102" ce va permite întărirea/eficientizarea capacităților acestora în gestionarea sigură a deșeurilor radioactive. În cadrul proiectului a fost efectuată Analiza lacunelor capacităților curente și cele de viitor privind gestionarea deșeurilor radioactive., Acest raport se afla în stadiu de revizuire, unde se propune contractorului de a efectua o analiză funcțională a ISDS "Obiectele speciale nr.5101, nr.5102" care să identifice toate capacitățile necesare procesului de

									gestionare a deșeurilor radioactive reieșind din funcțiile de bază actuale și cele de viitor atribuite prin diferite acte legislative și normative. Suplimentar, pe parcursul perioadei raportate, reprezentanții ISDS “Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102” au participat la un șir de evenimente internaționale, și anume: - Cursul internațional de instruire privind fundamentele proiectării sistemelor de protecție fizică pentru materialul radioactiv și facilități conexe, organizat de AIEA în perioada 17 - 30 octombrie 2021, în orașele Obninsk și Sankt Petersburg, Federația Rusă. - Exercițiul de stat major privind asigurarea securității în timpul transportării materialului radioactiv, or. Iași, România, 10-13 mai 2021. - Atelier de lucru privind planificarea activităților din cadrul proiectului finanțat de Agenția SIDA și Comisia Europeană, mun. București, Romania, 4-6 aprilie 2022. - Vizita de lucru în contextul realizării prevederilor Convenției comune privind managementul în siguranță a combustibilului nuclear ars și deșeurilor radioactive, or. Viena, Austria, 26 iunie - 02 iulie 2022. - Cursul Național de Formare a Formatorilor privind Securitatea Transporturilor de Material radioactiv și nuclear, or. Viena, Austria, 12-16 decembrie 2022. - În 2022 și 2023 în Chișinău, Republica Moldova au fost organizate Ateliere regionale de tehnologii și management al deșeurilor radioactive pentru dezafectarea instalațiilor nucleare, reabilitarea instalațiilor vechi de păstrare a surselor și
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

									dispunere finală, organizate în comun cu AIEA. - În anul 2023, reprezentanții ISDS au participat la două evenimente internaționale privind dispunerea finală a surselor radioactive în instalații de tip BOSS, - S-a participat la școala de vară în domeniul expertizei criminalistice nucleare, 13-15 septembrie 2023, or. Baku, Republica Azerbaidjan. - Atelierul regional de management instituțional al DR, 21-25 august 2023. În context, angajații ISDS "Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102" au participat la evenimente virtuale, organizate de către AIEA, și anume: "Curs de formare interregională privind planificarea și gestionarea proiectelor de dezafectare a instalațiilor radiologice și remediere a mediului"; "Atelier regional privind dezafectarea instalațiilor mici de iradiere"; "Asigurarea accesului la tehnologia nucleară pentru sănătatea umană", etc.
			2.3.4. Crearea infrastructurii de dezafectare conform studiului de fezabilitate	Decembrie 2023	10,5 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU; Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice	Platou utilat, pregătit pentru dezafectare în condiții de siguranță radiologică; echipament procurat și instalat	Parțial realizat. În cadrul proiectului de asistență tehnică al AIEA "MOL9008" (<i>Consolidarea capacității operaționale și instituționale în procesul de dezafectare, remediere și gestionare a deșeurilor radioactive</i>), AIEA a fost elaborat Planul detaliat de dezafectare a depozitului de tip RADON. Acesta include și documentația de proiect a infrastructurii de dezafectare. În context, în cadrul proiectului AIEA MOL9009 „Fortificarea capacităților tehnice pentru dezafectarea depozitului subteran de tip RADON și remedierea teritoriului” a avut loc licitația de către AIEA pentru construcția <u>Edificiului de protecție pentru dezafectarea depozitului de tip RADON</u>. Ca rezultat, în anul 2023, a fost construit și dat în exploatare Edificiului de

								protecție pentru dezafectarea depozitului de tip RADON, ce va permite efectuarea lucrărilor de dezafectare preconizate. Menționăm că tot în cadrul acestui proiect a fost procurat de către AIEA și livrat către ISDS “Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102” majoritatea utilajului și echipamentului specializat necesar activităților de dezafectare prevăzute de către proiect. După construcția <i>Edificiului de protecție pentru dezafectarea depozitului de tip RADON</i>, se poate considera, că infrastructura de dezafectare a fost creată parțial, în care urmează a fi montate echipamentele tehnologice și de monitorizare radiologică. Ulterior, va fi depus dosarul de securitate pentru obținerea certificatului de securitate radiologică pentru edificiul dat. Pentru realizarea pe deplin a acestei acțiuni, sunt necesare de capacități noi pentru păstrarea deșeurilor radioactive rezultate în urma dezafectării depozitului de tip RADON, În acest scop, de către Autoritatea de Securitate Radiologică a Ministerului Mediului și Energiei Suedeze, fiind Unitatea de implementare a proiectului de asistență tehnică cu UE și Agenția Sida a fost contractat Institutul de Cercetări Nucleare (RATEN) și ”Centrul de Inginerie Tehnologica Obiective Nucleare (CITON)” din România, care a elaborat <i>Documentația tehnică de proiect a Instalației de depozitare intermediară pentru deșeurile radioactive rezultate din dezafectarea și remediarea depozitului RADON</i>”. Proiectul conține și linii directoare pentru documentația suport necesară autorizării acestui depozit, evaluarea securității
--	--	--	--	--	--	--	--	--

									radiologice și a impactului asupra mediului necesară procesului de autorizare. Astfel, licitația privind construcția propriu-zisă urma a fi inițiată de către implementator în anul 2023, dar din diverse motive subiective partenerii din Suedia nu au desfășurat-o. Pentru soluționarea situației create în ianuarie și noiembrie 2023 au fost organizate și desfășurate vizite de lucru ale reprezentanților Autorității de Securitate Radiologică a Ministerului Mediului și Energiei Suedeze și AIEA cu conducerea MAI, IGSU și echipa locală de implementare a proiectului în urma cărora au fost discutate mai multe opțiuni de desfășurare a licitației privind construcția depozitului nou preconizat. Decizia urmează a fi primită de către parteneri! La rândul său, Guvernul Republicii Moldova a alocat mijloace financiare solicitate în sumă de 2.800 mii lei pentru anul 2024, pentru cofinanțarea construcției depozitului nou ca partea a infrastructurii de dezafectare.
		2.3.5. Dezafectarea depozitului	Decembrie 2026	6,2 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU; Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice	Depozit dezafectat, deșeuri radioactive sortate și condiționate, teren remediat	Realizarea acestei acțiuni este condiționată de finalizarea acțiunilor 2.3.1-2.3.4. Totodată, menționăm, că în cadrul Proiectului de asistență tehnică cu UE este prevăzut Obiectivul 3 – Suport în dezafectarea depozitului istoric de tip RADON. Astfel, în anul 2024, IGSU va înainta AIEA pentru următorul ciclu de proiecte de cooperare tehnică pentru anii (2026-2027), un concept de proiect pentru desfășurarea lucrărilor de dezafectare a depozitului istoric de tip RADON. Guvernul RM a alocat pentru anul 2024, 1.000 mii lei.	
		2.4. Elaborarea și implementarea Programului calității în	Decembrie 2026	0,1 Bugetul de stat,	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Sistem ISO 9001 implementat	În proces de realizare. Implementarea acestei acțiuni a fost inițiată în cadrul proiectului de cooperare	

		managementul deșeurilor radioactive		granturi naționale sau internaționale				tehnică al AIEA MOL9008 (<i>Consolidarea capacității operaționale și instituționale în procesul de dezafectare, remediere și gestionare a deșeurilor radioactive</i>). Concomitent, AIEA a achiziționat servicii pentru implementarea unui sistem de management al calității pentru ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102”, conform standardului ISO 9001, în paralel cu proceduri și instrucțiuni specifice ale ISDS ”Obiectele speciale nr.5101, nr.5102”, cât și instruirea personalului responsabil în domeniul dat. Astfel, întru implementarea acestui program se întreprind următoarele acțiuni: - elaborarea și aprobarea Manualului sistemului de management al calității privind managementul deșeurilor radioactive; - instruirea personalului intern în domeniu; - revizuirea regulamentelor și elaborarea proceduri noi conform standardului de calitate ISO 9001. - definitivarea procedurilor interne și documentația aferentă aprobării standardului. - participarea la Cursul de instruire pentru specialiștii de audit intern privind Sistemul de Management al calității (24-27.01.2022). De menționat că, în Republica Moldova nu există un organism de certificare pentru domeniul de activitate <i>managementul deșeurilor radioactive</i> în standardul ISO9001. Concomitent, pentru elaborarea și implementarea Programului calității în managementul deșeurilor radioactive Guvernul RM a alocat pentru anii 2025-2026, mijloace financiare în sumă de 100 mii lei.
--	--	-------------------------------------	--	---------------------------------------	--	--	--	---

3	Dezvoltarea programelor de cercetare aferente managementului deșeurilor radioactive până la depozitarea definitivă, a metodelor de reducere a impactului asupra sănătății populației și mediului cauzat de radionuclizii de viață lungă, precum și elaborarea modelelor privind migrarea radionuclizilor în mediu	3.1. Elaborarea studiului de fezabilitate privind utilizarea sistemului de dispunere finală	Decembrie 2021	2,4 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Studiul de fezabilitate elaborat, cu raport, concluzii, propuneri și recomandări privind modalitatea de depozitare definitivă	Realizat Implementarea acestei acțiuni a fost inițiată în cadrul proiectului de cooperare tehnică MOL9008 <i>(Consolidarea capacității operaționale și instituționale în procesul de dezafectare, remediere și gestionare a deșeurilor radioactive)</i> cu AIEA. Astfel, în anul 2019, în cadrul proiectului AIEA, a fost contractat compania germană BGE TECHNOLOGY, în vederea elaborării studiului de fezabilitate pentru sistemul de dispunere finală a deșeurilor radioactive. Experții din cadrul companiei date în luna noiembrie 2019, au vizitat Republica Moldova în vederea inițierii elaborării studiului de fezabilitate pentru sistemul de dispunere finală a deșeurilor radioactive. Respectiv, în octombrie 2020 a fost finalizat studiul de fezabilitate a sistemului de dispunere finală a deșeurilor radioactive. Rezultatele acestui studiu vor fi dezvoltate în continuare în cadrul proiectului de asistență tehnică cu Comisia Europeană pentru anii 2022-2027.
		3.2. Elaborarea programului de monitorizare radiologică a gestionării deșeurilor radioactive prin stabilirea impactului radiologic provenit de la activitatea ISDS „Obiectele speciale 5101, 5102” asupra dozei efective colective pentru populație	Decembrie 2020	0,6 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului	Serviciul Hidrometeorologic de Stat; Centrul Național de Sănătate Publică	Publicarea rapoartelor de expertiză radioecologică	Realizat. Autoritatea de Securitate Radiologică a Ministerului Mediului și Energiei Suedeze a contractat Institutul de Cercetări Nucleare (RATEN) din România, care a elaborat un program complex de monitoring radiologic integrat la obiectivul de păstrare a deșeurilor radioactive, incluzând specificații ale echipamentelor necesare și programul de asigurare a calității. Procurarea și instalarea acestui sistem va fi realizată în cadrul proiectului de asistență tehnică cu Comisia Europeană pentru anii 2022-2027, care prevede procurarea și instalarea sistemului de monitorizare

								radiologică în baza Programului de monitorizare radiologică elaborat în cadrul proiectului cât și instruirea personalului în domeniu. Astfel, în cadrul proiectului de asistență tehnică cu AIEA au fost furnizate și încă urmează a fi primit echipament pentru implementarea programului de monitoring.
4	Menținerea durabilă a securității fizice a obiectivelor ce gestionează deșeurile radioactive și a protecției fizice a deșeurilor radioactive de activitate înaltă și medie, inclusiv în timpul transportării spre depozitare, depistarea, identificarea și colectarea surselor radioactive orfane	4.1. Depistarea, identificarea, colectarea și transportarea surselor orfane, precum și a surselor (materialelor) radioactive provenite în urma incidentelor/accidentelor radiologice	La necesitate	Fondul de rezervă al Guvernului ori granturi naționale sau internaționale	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului; Ministerul Afacerilor Interne	Agencia Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice; IGSU	Sursele radioactive, materialele radioactive colectate, identificate, transportate, procesate și depozitate	În proces de realizare. În anii 2021-2023, de către ANRANR a fost solicitat suportul pentru colectarea și transportarea surselor radioactive orfane parvenite de la Postul Vamal Leușeni (materiale/obiecte contaminate cu radioizotopul I-131), la postul vamal Aeroportul Internațional Chișinău și SRL ComTVip (depistarea în metal uzat al unei surse radioactive de Ra-226) și Universitatea Stat al Moldovei (Ra-226, Th, săruri de uraniu). Materialele date au fost preluate de către ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102” se află la păstrare în siguranță în depozitele specializate ale ISDS ”Obiectele speciale nr.5101, nr.5102”.
		4.2. Reevaluarea securității fizice a obiectivelor nucleare /radiologice în procesul de gestionare și/sau transportare a deșeurilor radioactive și a surselor radioactive	Permanent; la solicitarea autorizației și la etapa identificării materialelor radioactive	0,2 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului; Ministerul Afacerilor Interne	Agencia Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice; IGSU	Autorizațiile, actele de reevaluare, procesele-verbale și prescripțiile; numărul de obiective nucleare și radiologice evaluate	Un proces continuu. În calitate de co-executor MAI nu a fost solicitat de către alte organe de specialitate sau operatori economici privind necesitatea reevaluării securității fizice a obiectivelor nucleare/radiologice.

		4.3. Fortificarea barierelor fizice a ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102”	Decembrie 2020	1,1 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Bariere fizice construite /reconstruite, fortificate și menținute funcțional Realizat. În rezultatul cooperării cu Organul de Reglementare în domeniul Nuclear al Regatului Suediei a fost obținut un proiect de asistență tehnică pentru fortificarea barierelor fizice a ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102”. Astfel, în perioada 2019-2020 a fost construit gard nou în jurul zonei „supravegheate” care acoperă în întregime perimetrul zonei ”supravegheate”. Pe lungimea perimetrului rămas (zona ”controlată”) în luna iulie 2020 au fost finalizate lucrările de reparație. De către Oficiul de Securitate Radiologică al Departamentului de Energie al SUA a fost montat un sistem de securitate pe perimetrul zonei ”controlate”. Drept urmare, această acțiune a fost îndeplinită în totalitate. În perioada 3-7 aprilie 2023, cu suportul Departamentului de Energie al SUA a fost desfășurat Atelierul de lucru privind răspunsul la obiectivele cu risc sporit organizat cu reprezentatii Inspectoratului General al Poliției și Inspectoratului General pentru Situații de Urgență, care au atribuii de serviciu privind monitorizarea obiectelor radiologice. În cadrul acestui exercițiu, a fost testat mecanismul de răspuns ale subdiviziunilor MAI la eventual atac eminent asupra ISDS „Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102”. Un eveniment similar a avut loc și în perioada 25-27 aprilie 2023 în or. Iași, România, unde a avut loc exercițiu regional privind răspunsul la eveniment de furt de surse radioactive în unități medicale cu participarea reprezentanților ANRANR, Procuraturii Generale, Inspectoratului
--	--	--	----------------	---	-------------------------------	------	--

								Național de Investigații și Inspectoratului General pentru Situații de Urgență.
5	Dezvoltarea resurselor umane implicate în activități cu deșeuri radioactive, perfecționarea lor în cadrul entităților operatori cu surse radioactive sau de gestionare a deșeurilor radioactive	5.2. Activități de instruire și formare profesională în domeniul gestionării deșeurilor radioactive	Permanent	0,5 Bugetul de stat, granturi naționale sau internaționale	Ministerul Mediului; Ministerul Afacerilor Interne	Ministerul Educației	Numărul certificatelor de instruire eliberate; numărul permiselor de exercitare eliberate	Un proces continuu. În calitate de co-executor MAI nu a primit propuneri de instruire din partea altor organe de specialitate menționate în plan.
6	Mentenanța bazei tehnice utilizate în procesul de gestionare a deșeurilor radioactive	6.1. Implementarea acțiunilor periodice de mentenanță a instalațiilor (incintelor cu surse radioactive), echipamentelor	Permanent	0,5 Granturi naționale sau internaționale	Ministerul Afacerilor Interne	IGSU	Numărul certificatelor de securitate; numărul actelor de deservire tehnică și actelor de evaluare a stării tehnice a instalațiilor eliberate	Un proces continuu. Pe parcursul anului 2023, au fost supuse verificării metrologice la Institutul Național de Metrologie 22 de unități de echipament pentru măsurarea radiațiilor ionizante, inclusiv utilajul staționar din incinta Punctului de tratare a deșeurilor radioactive din cadrul ISDS Obiectele Speciale nr.5101, nr.5102.
8	Asigurarea informării publicului privitor la managementul deșeurilor radioactive, cu luarea în considerare a caracterului sensibil al informațiilor privind securitatea fizică a obiectivelor radiologice ce conțin deșeuri radioactive, a altor informații	8.1. Informarea și atragerea societății civile pentru participare la procesul decizional privind modalitatea gestionării deșeurilor radioactive, inclusiv modalitatea dispunerii finale	Permanent	0,3 Granturi naționale sau internaționale	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului; Ministerul Afacerilor Interne	Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice; IGSU	Numărul ședințelor, emisiunilor, articolelor în mass-media, meselor rotunde, conferințelor de presă	În calitate de co-executor, MAI nu a fost solicitat de alte instituții menționate în Plan în vederea informării și atragerii societății civile pentru participare la procesul decizional cu privire la modalitatea gestionării deșeurilor radioactive, inclusiv modalitatea dispunerii finale. Totodată, în cadrul proiectului de asistență tehnică cu UE, Obiectivul 6 prevede elaborarea unui Program de conștientizare a publicului privind domeniul de management a deșeurilor radioactive. În luna noiembrie 2023, de către Autoritatea de Securitate Radiologică a

	protejate prin lege, și asigurarea participării publicului la procesul decizional							Ministerului Mediului și Energiei Suedeze (Unitatea de implementare a proiectului de asistență tehnică cu UE și agenția Sida) a fost prezentat planul inițial de activități pentru Realizarea Obiectivului 6 din Proiect și anume elaborarea Programului de conștientizare a publicului privind domeniul de management a deșeurilor radioactive. Activitatea dată va continua și în anul 2024.
		8.2. Organizarea meselor rotunde și dezbaterilor publice privind selectarea locului de construcție a punctului de dispunere finală a deșeurilor radioactive	Decembrie 2026	0,4 Granturi naționale sau internaționale	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului; Ministerul Afacerilor Interne	Agencia Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice; IGSU	Numărul rapoartelor și proceselor-verbale ale ședințelor de dezbateri publice	În calitate de co-executor, MAI nu a fost solicitat de alte instituții menționate în Plan, în vederea organizării meselor rotunde și dezbaterilor publice privind selectarea locului de construcție a punctului de dispunere finală a deșeurilor radioactive.

**Director al
Agenției Naționale de Reglementare
a Activităților Nucleare și Radiologice**

Ionel BĂLAN